

Iurie ODAGIU,

doctor în drept, conferențiar universitar,
prim-prorector al Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI

Constantin RUSNAC,

lector al Catedrei Științe penale
a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI, magistrul în drept

POLITICA DE PROTECȚIE A FUNCȚIONARULUI DE POLIȚIE

Săvârșirea infracțiunii este însoțită întotdeauna de o seamă de transformări de natură imaterială. Este vorba de acele schimbări petrecute în plan psihic, în planul conștiinței, conservate în memoria celor care într-o calitate sau alta au participat la săvârșirea infracțiunii sau cei care au suferit un prejudiciu de pe urma infracțiunii.

Astfel de modificări produse în psihicul omului, sub forma unor impresii, nu pot fi cunoscute organelor de urmărire penală decât pe o cale mijlocită, ocolită. Între organul de urmărire penală și sursa informației se interpune purtătorul informației, cel ce a perceput împrejurări legate de infracțiune sau de făptuitor; cunoașterea acestor informații presupune exteriorizarea, comunicarea, adică transpunerea în imagini verbale a impresiilor păstrate în memorie.

Aceasta implică contactul dintre organul de urmărire penală și purtătorul informației, contact care se realizează prin chemarea în fața organelor de urmărire penală a celor care cunosc împrejurări legate de infracțiune, în vederea audierii lor. Martorul și partea vătămată sunt creați de circumstanțele infracțiunii. La baza declarațiilor lor stă, de regulă, perceperea personală a faptelor, evenimentelor care au importanță pentru aflarea adevărului obiectiv în procesul penal. Iată de ce martorul și partea vătămată sunt de neînlocuit în cauzele penale.

Cu totul aproape de noi, independența R.Moldova a reușit trecerea la o societate nouă bazată pe principiile democratice ale statului de drept. Încep să apară noi reglementări juridice, norme de drept procesual penal cerute firesc de angajamente internaționale ale R. Moldova, de aderarea ei la acte internaționale de mare însemnătate, de transformările radicale din interiorul societății. Organele supreme de stat se văd datoare să înlăture grilele de absurd și anormal, să acorde o atenție deosebită stabilirii noilor principii legate de statalitatea țării. În acest scop, se elaborează noi proiecte de legi care se sprijină pe niște repere valorice calitativ noi, pe noi penetrații în viața de toate zilele, pe alegerea altor unghiuri strategice și pe principiile democratice ale statului de drept. Au început să fie elaborate și se elaborează noi reglementări, care au concentrat și concentrează cele mai profunde cerințe sub aspect legal, moral, social și politic al unei societăți cu tendințe vădite de determinare.

Manifestînd interes față de reglementarea dinamică și adecvată, ferită de ficțiunile activității organelor de drept, legislatorul a adoptat un șir de modificări și completări îngrădite sau dezîngădite legal în Codul de procedură penală, care au

ca scop ocrotirea și realizarea relațiilor juridico-sociale pe baza specificului inconfundabil al noilor principii democratice.

În comunicarea dată vreau să atrag atenția asupra modului de implementare în practică a acestor mijloace de apărare socială, în raport cu unele situații care pot apărea în cadrul procesului penal în legătură cu martorii și cu alți participanți în procesul penal, spre exemplu organele judiciare

La pregătirea prezentului articol mi-am pus drept scop să analizez profund problema protecției unor categorii de participanți în procesul penal, să fac o comparație între normele procesuale penale ce țin de problemele martorilor în Republica Moldova și legislația altor state în acest domeniu, precum și să încerc a dezvălui unele aspecte care ar putea rezolva, într-un mod sau altul, problemele apărute la această etapă a procesului penal.

Cu fiecare zi ce trece omul își creează careva deprinderi: se duce la muncă, se ocupă de familie, planifică zilele de odihnă și zilele de sărbătoare La un moment dat totul se dărâmă și se schimbă dacă este participant la procesul penal și a fost amenințat. În astfel de situații unii dintre participanți refuză să îndeplinească obligațiile sale civile și uită ce este important pentru instanța judecătorească, alții dimpotrivă sunt decizi să-și amintească totul. Anume ultimii sunt persoanele cu care conlucrează organele judiciare și organele abilitate să efectueze protecția martorilor și altor participanți la procesul penal.

Practic zi de zi, pe străzi, prin piețe, gări, parcuri, îi vedem pe funcționarii de poliție care asigură ordinea și liniștea publică. Totodată nici prin gând să ne treacă, privindu-i, care sînt atribuțiile acestui serviciu, până când nu ne pomenim față-n față cu omul legii care, din motive mai mult sau mai puțin întemeiate, îi cerem ajutor, sfaturi și să ne protejeze în anumite situații. ș. a.

Necesită protecție nu numai persoanele simple, dar în anumite situații și colaboratorii Organelor Afacerilor Interne, care își exercită serviciul în teren, în contact direct cu strada și cu populația avînd misiunea de a aplica și a veghea respectarea legii și care reprezintă prima linie de apărare a ordinii publice și de luptă împotriva criminalității.

În pofida faptului că Ministerul afacerilor interne a demarat diferite reforme pentru a îmbunătăți situația colaboratorului de poliție, iar obiectivul scontat practic nu este realizat, tot mai mulți polițiști demisionează. Activează numai cei care nu au alte opțiuni sau care înțeleg că: dacă nu ei atunci cine?

Cu toate că poliția este un organ public specializat al statului a cărui activitate este desfășurată exclusiv în baza și pentru executarea legii, în interesul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și a demnității umane, interesele acesteia nu reprezintă o prioritate pentru stat. În plus, nici cazul corect soluționat de polițist nu dă satisfacție deplină cetățeanului, deoarece, cum remarcă pe bună dreptate Pavel Abraham, „Dacă recurgem la simplificarea abstractă a raporturilor sociale de conflict în care polițistul este chemat să intervină, vom constata că cel puțin 50% din cei care au avut de-a face cu poliția sunt nemulțumiți, deoarece nu li s-a dat dreptate. În măsura în care extrapolăm și introducem în aceste raporturi și relații, ce se nasc ori dezvoltă în raport de mediu, cercul de prieteni, mijloace folosite, vom constata proliferarea unei imagini distorsionate

mai mult ori mai puțin aparente cu privire la serviciul polițienesc”.

Existența problemei apărării polițistului, cum remarcă Octavian Bejan, nu poate fi tăgăduită, ea este chiar mult mai complicată decât o denotă aparențele. De aceea, sterile sunt tratările de bun-simț: e nevoie de o abordare serioasă, riguroasă a problemei, iar vociferările isterice și malițioase sunt contraproductive [1].

Pe parcursul ultimilor ani poliției îi este atrasă o atenție sporită fiind învinuită în multe: începând cu faptul că este un mijloc folosit de partidele politice în luptele sale interne, finisând cu învinuirii ce țin de incompetență și neprofesionalism, dar nimeni nu atrage atenție la decalajul dintre nivelul de asigurare materială, de protecție social-juridică și volumul de lucru cu care se confruntă poliția.

Considerăm greșită politica statului în domeniul protecției colaboratorului de poliție. Aceasta iese în evidență în primul rând datorită erorilor admise în procesul formării și realizării politicii penale. Potrivit opiniei autorului autohton Al. Zosim, anume erorile admise la faza de elaborare a politicii penale sunt cele mai periculoase, deoarece afectează realizarea politicii penale și, astfel au consecințe pentru întreaga societate [4, p.178].

Problema protecției colaboratorului de poliție este una ambiguă ca și situația creată în jurul asigurării securității participanților la procesul penal a căror viață, integritate corporală, libertate ori proprietate sînt amenințate ca urmare a faptului că dețin date pe care au acceptat să le furnizeze organelor judiciare și care constituie probe concludente cu privire la săvârșirea unor infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

În acest context atragem atenție asupra următoarelor: pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.155 CP al RM (Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății) al cărui obiectul juridic nemijlocit îl constituie relațiile sociale a căror existență și desfășurare normală sunt condiționate de ocrotirea sănătății persoanei, legiuitorul a prevăzut pedeapsa cu amendă în mărime de la 200 la 400 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani. Iar pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute la art.349 CP al RM (Amenințarea sau violența săvârșită asupra unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească) obiect al infracțiunii îl constituind securitatea, viața și sănătatea, precum și proprietatea colaboratorilor poliției, a persoanelor cu funcții de răspundere și rudelor lor apropiate, precum și a cetățenilor și rudelor acestora, când ei participă la acțiuni de prevenire ori curmare a unei infracțiuni sau fapte. Infracțiunea dată se pedepsește cu amendă în mărime de la 300 la 1.000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de pînă la 180 de ore, sau cu închisoare de până la 2 ani.

Faptul dat ne face să constatăm că legiuitorul a mers pe cale umanizării legislației penale, astfel ca rezultat am obținut că amenințarea cu moartea pe un simplu cetățean practic se pedepsește la fel, iar în unele cazuri mai blând, ca amenințarea cu moartea a unei persoane cu funcție de răspundere sau a unei persoane care își îndeplinește datoria obștească, chiar dacă ultima are un caracter prejudiciabil mai mare. În opinia noastră această reprezintă, doar unele lacune ale politicii penale. Cât de straniu nu ar părea, dar nu poate fi pus pe același cântar

viața și sănătatea unei persoane simple și viața și sănătatea unui colaborator de poliție, care se expune permanent unor riscuri pentru a apăra drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei prin activități de menținere, asigurare și restabilire a ordinii și securității publice, prevenire, descoperire și investigare a infracțiunilor și contravențiilor.

Vizavi de politica penală a Republicii Moldova am dori să subliniem opinia autorului Al. Zosim care a specificat că statul nostru își realizează politica penală haotic sub influența straturilor largi ale societății, intereselor personale ale funcționarilor înalți, precum și sub influența organizațiilor internaționale, dar nicidecum în mod bine chibzuit exclusiv în baza realizărilor științei moderne [4, p. 180].

Analizând legea cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal, alin.1 art.2, constatăm că pe lângă faptul că nu sunt nominalizați așa participanți ai procesul penal ca: specialistul, expertul, interpretul, traducătorul etc. persoana colaboratorului de poliție, la fel este pusă într-o poziție de pat. Din conținutul legii reiese că aceștia vor fi incluși în programul de protecție numai în cazul în care consideră că i-au fost aduse daune morale, fizice, sau materiale, sau dacă posedă informații cu privire la vreo circumstanță care urmează să fie constată în cauză. În alte situații nu va beneficia de protecție.

Situația devine și mai confuză, în domeniul dat, datorită faptului că legislația procesual penală la alin.2 art. 215 CPP a RM face trimitere expres la Legea privind asigurarea protecția de stat a părții vătămate, a martorilor și a altor persoane care acordă ajutor în procesul penal. Astfel, nu e clar legiuitorul face trimitere la o lege care a fost abrogată începând cu data de 27.09.2008, la o lege nouă care nu există sau la legea privind protecția martorilor și altor participanți în procesul penal care este în vigoare, dar căreia nu i s-a modificat titlul.

Într-o altă postură se află polițistul din țările post-sovietice, legiuitorul la prevăzut expres în lege ca subiect care poate să beneficieze de protecție. De exemplu în legea privind asigurarea protecție participanților la procesul penal a Ucrainei (Закон України Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві) la lit.(a) art.2. este folosită sintagma: „persoane care au participat la depistarea, prevenirea, curmarea, cercetarea și descoperirea infracțiunilor” [6]. În Republica Belarusă o legea ce ar proteja martorii și partea vătămată nu există, în schimb există legea privind protecția de stat a judecătorilor, funcționarilor organelor de drept și de control, colaboratorilor pazei de stat (Закон О государственной защите судей, должностных лиц правоохранительных и контролирующих органов, сотрудников органа государственной охраны) [5]. În Federația Rusă există atât legea cu privire la protecția părții vătămate, martorului și altor participanți la procesul penal cât și legea privind protecția de stat a judecătorilor, funcționarilor organelor de drept și de control (Закон О государственной защите судей, должностных лиц правоохранительных и контролирующих органов) [7].

Faptul dat ne face sa constatăm că legiuitorul din țările date atrage o atenție sporită protecție colaboratorului de poliție în strategia de combatere a criminalității.

Tabloul protecție polițistului este un sumbru. Întradevăr, polițiștii reprezintă o grupă socială care necesită protecție, numai că la noi în țară este văzută

partea cea negativă a activității polițistului, de aceea nu se bucură de o simpatie mare în rândul cetățenilor. Iar organizațiile care sunt chemate să protejeze polițistul de cele mai multe ori sunt fictive și nu au nici un aport la protecția acestuia, dar se află la îndemâna unora pentru ași satisface interesele personale.

Polițistul necesită a fi protejat nu numai în cazul când este victimă sau martor, el necesită ajutor și în cazul în care este învinuit pe nedrept sau când asupra lui se face o presiune informațională, deoarece cum remarcă R. Nurgaliev o infracțiunea săvârșită de polițist nu poate fi justificată cu nimica, chiar și o singură infracțiune săvârșită se plasează ca o povară grea pe umerii tuturor angajaților ce își execută cu fidelitate obligațiile de serviciu [8].

Reieșind din interpretările expuse mai sus considerăm că pentru a asigura protecția unui polițist este nevoie de revizuit politică penală, iar cadrul normativ din domeniul protecției participanților la procesul penal de supus unei expertizare profunde. La fel, necesită a fi prevăzute careva mecanisme de protecție a colaboratorilor ce au în gestiune dosare de o rezonanță mare și care poate fi obiectul unor presiuni venite atât din partea a conducerii cât și a mass-mediei.

Bibliografie

1. O. Bejan, „Cuvînt în apărarea polițistului”, în Anuarul științific *Studii criminologice și juridice privind criminalitatea*, Chișinău, 2001.
2. <http://criminology.md/new/index.php/ro/biblioteca/articole/140-21>
3. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, Legea nr. 122-XV din 14 martie 2003, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.12.2012, nr. 273-279
4. Legea cu privire la protecția martorilor și a altor participanți la procesul penal nr.105 din 16.05.2008. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.04.11 nr.110-112
5. Al. Zosim, „Aspecte ale prevenirii erorilor în procesul elaborării și realizării politicii penale”, în materiale conferinței științifico-practice internaționale din 12-13 iunie 2012 *Criminalitatea în spațiul uniunii europene și al comunității statelor independente: evoluție, tendințe, probleme de prevenire și combatere*, Chișinău, 2012, 400 p.
6. Закон Республики Беларусь «О государственной защите судей, должностных лиц правоохранительных и контролирующих органов, сотрудников органа государственной охраны», 13 декабря 1999 г. N 340-3 Принят Палатой представителей 10 ноября 1999 года одобрен Советом Республики 30 ноября 1999 года
7. Федеральный закон Российской Федерации «О государственной защите судей, должностных лиц правоохранительных и контролирующих органов» от 20 апреля 1995 г. N 45-ФЗ (с изменениями от 21 июля 1998 г., 6 января 1999 г., 29 февраля 2000 г., 18 июня, 29 ноября 2001 г.)
8. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 11, ст.51) (Вводиться в дію Постановою ВР N 3926-XII (3926-12) від 04.02.94, ВВР, 1994, N 18, ст.105)
9. http://top.rbc.ru/spb_sz/19/04/2012/647163.shtml